

Polskie priorytety ochrony przyrody w kontekście Programu LIFE

Łukasz Rejt

Departament Ochrony Przyrody
Ministerstwo Klimatu i Środowiska

Program ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej

- Uchwała Nr 123 Rady Ministrów z dnia 6 listopada 2015 r. w sprawie zatwierdzenia „Programu ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej wraz z Planem działań na lata 2015-2020”(MP poz. 1207).
- Zgodnie z art. 6 Konwencji o różnorodności biologicznej (CBD).
- Unijna strategia ochrony różnorodności biologicznej na okres do 2020 r. (2011 r.).
- Rozwinięcie i narzędzie realizacji zdań ujętych w Strategii „Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko – perspektywa do 2020 r.” - uchwała RM z dn. 15.04.2014 r. (MP poz. 469).
- Kontynuacja:
 - Krajowej strategii ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej oraz Programu działań na lata 2003-2006
 - Krajowej strategii ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej oraz Programu działań na lata 2007-2013

Program ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej 2015-2020

- **Cel główny** – poprawa stanu różnorodności biologicznej i pełniejsze powiązanie jej ochrony z rozwojem społecznym i gospodarczym kraju
- Cele szczegółowe (7), kierunki interwencji (19) i zadania (74)
- Cel szczegółowy B – doskonalenie systemu ochrony przyrody
 - Kierunek interwencji B.I. – doskonalenie sieci obszarów chronionych
 - Kierunek interwencji B.II. – wzmocnienie systemu zarządzania obszarami chronionymi
 - Kierunek interwencji B.III. – realizacja działań ochronnych w obszarach chronionych
- Cel szczegółowy C – zachowanie i przywracanie siedlisk przyrodniczych oraz populacji zagrożonych gatunków
 - Kierunek interwencji C.II. – ograniczenie presji ze strony gatunków chronionych powodujących szkody gospodarcze
 - Kierunek interwencji C.III. – ochrona i odtwarzanie cennych siedlisk przyrodniczych

Program ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej 2015-2020

- Cel szczegółowy D – utrzymanie i odbudowa funkcji ekosystemów będących źródłem usług dla człowieka
 - Kierunek interwencji D.II. – wdrożenie koncepcji zielonej infrastruktury jako narzędzia pozwalającego na utrzymanie i wzmocnienie istniejących ekosystemów oraz ich usług
- Cel szczegółowy F – ograniczanie zagrożeń wynikających ze zmian klimatu oraz presji ze strony gatunków inwazyjnych
 - Kierunek interwencji F.II. – ograniczanie presji ze strony gatunków inwazyjnych
- PAF

Priorytetowe ramy działań (PAF) dla sieci Natura 2000 w Polsce

- Strategiczne narzędzie planistyczne, umożliwiające ocenę działań, od których zależy prawidłowe funkcjonowanie sieci Natura 2000 i powiązanej z nią zielonej infrastruktury we wszystkich państwach członkowskich UE
- Umożliwia określenie kosztów realizacji tych działań i powiązanie ich z odpowiednim źródłami finansowania dostępnymi w UE w ramach kolejnych Wieloletnich Ram Finansowych na lata 2021-2027
- Działania zdefiniowane w PAF powinny być ukierunkowane przede wszystkim na *„zachowanie lub odtworzenie, we właściwym stanie ochrony, siedlisk przyrodniczych oraz gatunków dzikiej fauny i flory ważnych dla Wspólnoty przy jednoczesnym uwzględnieniu wymogów gospodarczych, społecznych i kulturowych oraz cech regionalnych i lokalnych”*.

Natura/Zielona infrastruktura - PAF

określa potrzeby finansowe i priorytety bezpośrednio związane z wdrażaniem określonych działań ochronnych ustanowionych dla przedmiotów ochrony obszarów Natura 2000

ale

działania dotyczące zielonej infrastruktury powinny znaleźć się w dokumencie PAF, gdy ich wdrożenie ma szansę przyczynić się do osiągnięcia spójności sieci Natura 2000, również w ujęciu transgranicznym, a także do realizacji celu polegającego na zachowaniu lub odtworzeniu, we właściwym stanie ochrony, wybranych gatunków i siedlisk przyrodniczych.

PAF - Najważniejsze działania zaplanowane do realizacji (1)

- zachowanie siedlisk przyrodniczych i populacji gatunków, w tym:
 - prowadzenie ekstensywnej gospodarki rolnej uwzględniającej potrzeby ochrony siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków;
 - prowadzenie ekstensywnej gospodarki rybackiej uwzględniającej potrzeby ochrony siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków;
 - prowadzenie zrównoważonej gospodarki leśnej uwzględniającej potrzeby ochrony siedlisk i gatunków;
 - zabezpieczenie lub odtworzenie miejsc rozrodu populacji gatunków chronionych;
 - wykup gruntów istotnych dla ochrony siedlisk przyrodniczych lub populacji gatunków;

PAF - Najważniejsze działania zaplanowane do realizacji (2)

- odtwarzanie zdegradowanych siedlisk przyrodniczych i wzmacnianie zagrożonych populacji gatunków, w tym:
 - powstrzymanie naturalnej sukcesji siedlisk nieleśnych poprzez usuwanie roślinności niepożądananej np. trzciny, drzew i krzewów;
 - przywrócenie/polepszenie reżimu hydrologicznego i zwiększanie zdolności retencyjnych siedlisk leśnych i nieleśnych (ograniczanie odwodniania terenów bagiennych i podmokłych, przywracanie warunków zalewowych, odtwarzanie oczek wodnych);
 - zwalczanie gatunków ekspansywnych lub obcych, w tym gatunków inwazyjnych;
 - realizacja programów restytucji populacji gatunków wyginęciem będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty w tym dla: sasanki otwartej, jęczyczki syberyjskiej, dzwoniecznika wonnego, żmijowca czerwonego, dziewięcisiła popłocholistnego, staroduba łąkowego, głowacza białopłetwego, cietrzewia;
 - udrożnienie i przywrócenie ciągłości korytarzy ekologicznych – likwidowanie barier i sztucznych ograniczeń, budowa przepławek, przejść dla zwierząt;
 - utrzymanie ośrodków hodowli i rehabilitacji dla dzikich zwierząt.

PAF - Najważniejsze działania zaplanowane do realizacji (3)

- wsparcie systemów zarządzania i nadzoru nad obszarami Natura 2000, w tym:
 - opracowanie i aktualizacja PZO/PO dla wszystkich obszarów Natura 2000;
 - kontynuacja badań mających na celu zwiększenie wiedzy o przedmiotach ochrony obszarów sieci Natura 2000;
 - realizacja monitoringu zaplanowanego w ramach PZO/PO na obszarach sieci Natura 2000;
 - prowadzenie działań z zakresu edukacji i komunikacji ze społecznością lokalną, a także rozpowszechniania wiedzy o wartościach i zasadach ochrony obszarów sieci Natura 2000 (spotkania ZLW, konsultacje społeczne, warsztaty edukacyjne, publikacja broszur, itp.);
 - budowa i rozwój infrastruktury turystycznej w celu kanalizacji ruchu turystycznego na terenie obszarów sieci Natura 2000.

PAF - Priorytetowe potrzeby finansowe 2021-2027

2.a	Działania służące zachowaniu i odtworzeniu gatunków i siedlisk na obszarach Natura 2000	Roczne koszty bieżące/cykliczne (€/rok)	Koszty jednorazowe / koszty inwestycji (€/rok)
2.1.a	Siedliska terenów morskich i przybrzeżnych*	635 482,2	1 996 910
2.2.a	Wrzosowiska i zarośla	15 069 227,2	272 632
2.3.a	Bagna, torfowiska i inne obszary podmokłe	33 784 990,6	2 066 258,1
2.4.a	Użytki zielone	287 204 962,6	2 493 220,8
2.5.a	Inne tereny użytkowane rolniczo (w tym grunty uprawne)	0,0	0,0
2.6.a	Siedliska leśne	333 450 310,9	2 235 066,8
2.7.a	Siedliska naskalne, wydmy i tereny z rzadkim pokryciem roślinnym	1 230 746,1	159 161,6
2.8.a	Siedliska słodkowodne (rzeki i jeziora)	32 056 043,2	37 756 385,5
2.9.a	Inne (jaskinie itp.)	4 524	1 169 119,2
	Suma częściowa	703 436 286,8	48 148 754

PAF - Priorytetowe potrzeby finansowe 2021-2027

3.	Dodatkowe działania służące ochronie i zachowaniu gatunków, niezwiązane z konkretnymi ekosystemami lub siedliskami	Roczne koszty bieżące/cykliczne (€/rok)	Koszty jednorazowe / koszty inwestycji (€/rok)
3.1	Działanie i programy służące ochronie i zachowaniu gatunków, nieujęte gdzie indziej	37 670 399,2	19 663 802,4
3.2.	Zapobieganie, łagodzenie lub naprawa szkód wyrządzanych przez gatunki chronione**	6 350 000	0,0
	Suma częściowa	44 020 399,2	19 663 802,4

Suma roczna	751 939 225	308 970 760,1
Razem (2021-2027)***	4 509 707 806,4	

obliczono wg. wzoru: $\Sigma = SKJ + (SKUS \times 7) + (SKPS \times 3)$ gdzie:

Σ - Całkowita suma kosztów jakie należy ponieść w latach 2021-2027

SKJ - suma kosztów jednorazowych

SKUS - suma kosztów cyklicznych mających na celu utrzymanie siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków, do wykonania corocznie

SKPS - suma kosztów cyklicznych mających na celu poprawę stanu zachowania siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków, do wykonania trzykrotnie w okresie 2021-

LIFE jako źródło finansowania działań w PAF

- (E.1.5.) Działania informacyjne i zwiększające wiedzę o sieci Natura 2000, edukacja i udostępnienie turystyczne obszarów
- (E.2) Działania służące zachowaniu i odtworzeniu właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych i gatunków, na terenie sieci Natura 2000 i obszarów zielonej infrastruktury
- (E.3) Dodatkowe działania służące ochronie i zachowaniu gatunków, niezwiązane z konkretnymi ekosystemami lub siedliskami

Działania informacyjne i zwiększające wiedzę o sieci Natura 2000, edukacja i udostępnienie turystyczne obszarów

- Projekt (realizowany przez GDOŚ) *LIFE15 GIE/PL/000758 pn. Masz prawo do skutecznej ochrony przyrody*
- Okres realizacji projektu: 01.08.2016 – **31.12.2020**
- Cel - podwyższenie poziomu świadomości i wiedzy organów zaangażowanych w prawne aspekty ochrony przyrody, poprawa koordynacji ich działań oraz ułatwienie egzekwowania prawa w zakresie ochrony przyrody
- pilotażowe działania edukacyjne i informacyjne skierowane do tych podmiotów, których tematyka prawnej ochrony przyrody bezpośrednio dotyczy (m.in. władze sądownicze oraz organy ścigania – 95% kursantów e-learningowych), a także do ogółu społeczeństwa.
- W 2021 r. – szkolenia dla sędziów (kontynuacja), badania ex-post, konferencja zamykająca, wizyta studyjna.

Działania służące zachowaniu i odtworzeniu właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych i gatunków, na terenie sieci Natura 2000 i obszarów zielonej infrastruktury (1)

- Usuwanie podrostu drzew i krzewów (wraz z usunięciem biomasy) (2110, 2120, 2130*, 2140*, 2190, 2330, 6110*, 6120*, 6130, 6150, 6170, 6190, 6210, 6230, 6410, 6430, 6440, 6510, 6520, 7110*, 7120, 7140, 7150, 7210*, 7220*, 7230, 8110, 8150, 8160*, 8210, 8220, goryczuszka czeska, leniec bezpodkwiatkowy, starodub łąkowy, lipiennik *Loesela*, rzepik szczeciniasty, sasanka otwarta, sierpowiec błyszczący, jęczyczka syberyjska, poczwarówka jajowata, modraszek telejus, przeplatka aurinia, czerwończyk nieparek, modraszek nausitous, czerwończyk fioletek, kumak nizinny, gatunki ptaków związanych z terenami użytkowanymi rolniczo).

Działania służące zachowaniu i odtworzeniu właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych i gatunków, na terenie sieci Natura 2000 i obszarów zielonej infrastruktury (2)

- Zwalczanie gatunków ekspansywnych lub obcych, w tym gatunków inwazyjnych (1310, 1340*, 2110, 2120, 2130, 2180, 2330, 3110, 3140, 3150, 3220, 3230, 3260, 3270, 4010, 4030, 5130, 6110*, 6120*, 6130, 6210, 6230, 6410, 6430, 6440, 6510, 6520, 7110*, 7140, 7150, 7210*, 7220*, 7230, 8160*, 8210, 8220, 9110, 9130, 9150, 9160, 9170, 9180*, 9190, 91D0*, 91E0*, 91F0, 91I0*, 91P0, 91T0, warzucha polska, goryczuszka czeska, leniec bezpodkwiatkowy, starodub łąkowy, lipiennik *Loesela*, rzepik szczeciniasty, sasanka otwarta, zanokcica serpentynowa, żółw błotny).
- Zmiana stosunków wodnych (budowa zastawek) (1330, 1340*, 2180, 2190, 3110, 3140, 3160, 6410, 6510, 7110*, 7120, 7140, 7150, 7210*, 7230, 91D0*, 91E0* bąk, gęś zbożowa, gęgawa, cyraneczka, płaskonos, głowienka, zielonka, sieweczka obroźna, rybitwa czarna, podróżniczek, kania czarna, kania ruda, żuraw, traszka grzebieniasta, piskorz, żółw błotny)

Działania służące zachowaniu i odtworzeniu właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych i gatunków, na terenie sieci Natura 2000 i obszarów zielonej infrastruktury (3)

- Przebudowa drzewostanu zgodnie z typem siedliska (usuwanie gatunków drzew niepożądanych oraz prowadzenie odnowień wraz z ich ochroną i pielęgnacją) (2180, 9110, 9130, 9150, 9160, 9170, 9190, 9410, 91D0*, 91E0*, 91F0, 91I0*, 91P0, 91Q0, 91T0)
- Usuwanie podrostu drzew niezgodnych z danym typem siedliska (2180, 9110, 9150, 91D0*, 91I0*, 91T0)
- Użytkowanie kośne z usunięciem biomasy i/lub pastwiskowe (4010, 4030, 5130, 8160*).
- Wykaszanie okrajków siedlisk torfowiskowych wraz usunięciem biomasy (7110*, 7230).
- Wygrabianie biomasy z terenu siedliska (6130, 6520, 91T0, sasanka otwarta)
- Usuwanie biomasy poza obszar siedliska (9190, 91I0*, 91T0)

Działania służące zachowaniu i odtworzeniu właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych i gatunków, na terenie sieci Natura 2000 i obszarów zielonej infrastruktury (4)

- Usuwanie podrostu drzew z siedliska (doświetlanie) (kozioróg dębosz, pachnica dębowa, zgniotek cynobrowy, cietrzew, głuszec, lerka, lelek, obuwik pospolity, sasanka otwarta, obuwik pospolity, leniec bezpodkwiatkowy, tojad morawski, dzwonecznik wonny, różanecznik żółty, ponikło kraińskie)
- Zmniejszenie zacielenia lustra wody - usuwanie drzew i krzewów (3110, 3140, 3150, 3260, rybitwa białowąsa, traszka grzebieniasta, kumak nizinny, żółw błotny, zalotka większa, elisma wodna)
- Zmiana stosunków wodnych - zasypanie rowu melioracyjnego (4010).
- Ręczne wykaszanie brzegów (zbiorników) (3150, 3260, gęgawa, głowienka, poczwarówka jajowata, poczwarówka Geyera, traszka grzebieniasta, kaldesia dziewięciornikowata, selery błotne)

Działania służące zachowaniu i odtworzeniu właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych i gatunków, na terenie sieci Natura 2000 i obszarów zielonej infrastruktury (5)

- Pogłębienie zbiornika/cieku (3140, 3150, 3260)
- Renaturyzacja starorzecza obejmująca m. in. usuwanie osadów z dna oraz odtworzenie połączenia ze starorzeczem (naturalne zalewy) (3150)
- Renaturalizacja szuwaru trzcinowego wzdłuż linii brzegowej (3150, wodnik, zielonka, podróżniczek, zalotka większa)
- Konserwacja doprowadzalnika i odprowadzalnika wody do starorzecza (3150)
- Tworzenie oczek i małych zbiorników wodnych (zielonka, traszka karpacka, traszka grzebieniasta, kumak górski, kumak nizinny, żółw błotny, strzebla błotna, zalotka większa)
- Renaturyzacja siedliska obejmująca m. in.: odtworzenie tarlisk, budowę deflektorów kamiennieo-drewnianych, reanaturalizację koryta (3260)

Działania służące zachowaniu i odtworzeniu właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych i gatunków, na terenie sieci Natura 2000 i obszarów zielonej infrastruktury (6)

- Renaturyzacja rzeki obejmująca m. in. odtwarzanie meandrów (mewa siwa, kania czarna, kania ruda, żuraw, minóg strumieniowy, brzanka, głowacz białopłetwy)
- Udrożnienie wodnych korytarzy migracyjnych - budowa przepławki wraz z opracowaniem dokumentacji, uzyskania decyzji administracyjnych i budową (3260, głowacz białopłetwy, boleń, łosoś atlantycki, brzanka, minóg strumieniowy, minóg rzeczny, minóg ukraiński, różanka, koza, piskorz)
- Renaturyzacja siedliska obejmująca odtworzenie prawidłowej struktury substratu dennego - ciągłości w transporcie rumoszu, poprzez likwidację stopni wodnych na całej długości rzeki w obszarze (3220)

Działania służące zachowaniu i odtworzeniu właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych i gatunków, na terenie sieci Natura 2000 i obszarów zielonej infrastruktury (7)

- Zmiana stosunków wodnych poprzez montaż rur przelewowych w tamach bobrowych (7230)
- Demontaż tam bobrowych (minóg strumieniowy, koza, głowacz białopłetwy)
- Zakup i montaż diverów (3140, 7110*, 7230)
- Poprawa właściwego dla siedliska składu gatunkowego ichtiofauny poprzez wzmocnienie populacji gatunków ryb corocznym zarybianiem narybkiem jesiennym (1150*, 3110, 3130, 3140, 3150, 3160, gatunki ptaków związanych z tymi siedliskami, boleń, różanka)
- Wykup terenów istotnych dla ochrony siedliska przyrodniczego (3110, 4030, 6120*, 6170, 6210, 6410, 6430, 6510, 6520, 7110*, 7140, 7210*, 7230, 8160*, 8210, 8310, 9130, 9170, 9180*, 91E0*, 91F0).

Działania służące zachowaniu i odtworzeniu właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych i gatunków, na terenie sieci Natura 2000 i obszarów zielonej infrastruktury (8)

- Usuwanie podrostu drzew i krzewów (wraz z usunięciem biomasy) z najbardziej zarośniętych miejsc przy wlotach jaskiń (8310)
- Zabezpieczenie siedlisk przyrodniczych - zakup i montaż kraty (8310, mopek, nocek duży, podkowiec mały , nocek łydkowłosy, nocek Bechsteina)
- Przeprowadzenie kontrolowanego wypalania na siedlisku (6210, 7210*)
- Prowadzenie wypasu zwierząt gospodarskich - budowa wiat i opieka weterynaryjna (9110*)
- Zabezpieczenie terenu siedliska przyrodniczego (budowa ogrodzeń, płotków przeciwozyjnych, postawienie szlabanu itp.) (2110, 2120, 2130*, 2140*, 2330, 6130, 6230, 7140, 91E0*).

Dodatkowe działania służące ochronie i zachowaniu gatunków, niezwiązane z konkretnymi ekosystemami lub siedliskami (1)

- Poprawa stanu zachowania populacji gatunków poprzez udrożnienie korytarzy migracyjnych - budowa przejść dla zwierząt, w tym dla żółwia błotnego, rysia, wydry, żubra, niedźwiedzia brunatnego, wilka.
- Realizacja programów restytucji gatunków zwierząt i roślin będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty, w tym dla: sasanki otwartej, jęczyczki syberyjskiej, dzwonecznika wonnego, żmijowca czerwonego, dziewięcisiła popłocholistnego, staroduba łąkowego, głowacza białopłetwego, cietrzewia.
- Utrzymanie ośrodków hodowli i rehabilitacji dla dzikich zwierząt.
- Wykup terenów istotnych dla ochrony populacji gatunków.
- Zabezpieczenie terenu siedliska gatunku (budowa ogrodzeń).
- Utrzymanie i opieka nad stadami hodowlanymi żubrów

Dodatkowe działania służące ochronie i zachowaniu gatunków, niezwiązane z konkretnymi ekosystemami lub siedliskami (2)

- Kontrola ujściowych odcinków rzek w okresie wędrówek tarłowych (kontrola funkcjonowania przepławek i ewentualne przenoszenie okazów)
- Zabezpieczenie lub odtworzenie miejsc rozrodu gatunków zwierząt chronionych tego wymagających - budowa platform pływających, platform lęgowych, sztucznych gniazd, remonty strychów, zabezpieczanie gniazd i terenów lęgowych, oznakowanie linii energetycznych, a także usuwanie istniejących zagrożeń itp.
- Ograniczanie populacji drapieżnych gatunków ekspansywnych lub obcych, w tym gat. inwazyjnych (np. lis, szop pracz, jenot): prowadzenie odstrzału i/lub odłowu osobników z siedlisk gatunków chronionych.
- Ograniczenie populacji drapieżnych gatunków obcych (np. norka amerykańska) na siedliskach gatunków chronionych: budowa pływających platform z pułapkami, ich kontrola i magazynowanie.

Dziękuję za uwagę

